

### «فرار مغزها یا گردش اندیشه‌ها»، (دکتر پرویز دوامی)

در دهه‌های اخیر پدیده فرار نخبگان، نیروهای انسانی کارآفرین، به پدیده فرار مغزها یا Brain Drain معروف گشته است. با توجه به نکات و مطالب برجسته‌ای که توسط محققین مختلف انجام شده است، در مطالعه حاضر تلاش شده است تا ابعاد این پدیده زیانبار در دو بخش مجزا با عناوین: تاریخچه، علل و راهکارها مورد بررسی قرار گیرد. در بخش اول؛ براساس اسناد تاریخی که از نویسندگان و صاحب‌نظران در این مقوله به جای مانده، تاریخچه این مسئله در ایران از زمان شروع تا حال به سه دوره کلی شامل: دوران پادشاهی، دوران انقلاب و بحران و دوران ثبات نسبی تقسیم‌بندی شده است و نظر خواننده را به آنچه در این دوران اتفاق افتاده، جلب می‌نماید.

بخش دوم از موضوع پدیده فرار مغزها یعنی علل و راهکارها با نگرش بر منشاء و ریشه‌های این پدیده، تدوین شده است. در این قسمت سعی شده است، نظریات صاحب‌نظران در زمینه علل مهاجرت نیروهای کارآمد و نخبه، جمع‌آوری شود و مورد بررسی قرار گیرد. از آنجایی که نظرها متفاوت‌اند و هر محقق (نظریه‌پرداز)، سازمان، ارگان و نهادی از دیدگاه تخصصی خود همانند دیدگاههای جامعه‌شناسی، اقتصاد، سیاسی، فرهنگی، حقوقی و غیره به این موضوع پرداخته است، تلاش شد که به کمک اساتید و دانشجویان تحصیلات تکمیلی یک نظر سنجی از فرهیختگان و دانشگاهیان کشور بر اساس طرح سؤالی که می‌توانند انگیزه‌های مهاجرت باشند، انجام گیرد. اگر چه جوابها و نتایج به دلیل داشتن بار مسئولیت‌زایی آن نمی‌توانند از دقت کافی برخوردار باشند، اما مسلماً مجموعه آنها می‌تواند نمایی اجمالی از تفکر حاکم بر اندیشه تحصیل‌کردگان سطح بالا و نخبگان کشور باشد. در خاتمه، یک دسته‌بندی از مجموعه عوامل و انگیزه‌های فرار مغزها ارائه شده است تا شاید با دقت نظر در آنها بتوان راهکارهای اجرایی جهت تبدیل فرار مغزها به گردش مغزها، ارائه و استفاده نمود.

دانستن پدیده فرار مغزها، از آن جهت حائز اهمیت است که آمارها نشان می‌دهد در همه دوران فوق، نرخ رشد پدیده فرار مغزها، مثبت بوده است. در عصر حاضر که فرآیند جهانی شدن با شتاب هر چه بیشتر به پیش می‌رود، هر کشوری که خواهان پیشرفت و داشتن جایگاهی در جهان علمی و علم جهانی است، مهاجرت مغزها در آن کشور باید روند معکوس یابد و به سمت گردش و تبادل اندیشه‌ها، تغییر کند.

### ادبیات فرار مغزها

مهاجرت نخبگان، متخصصان یا نیروهای انسانی کارآفرین که در ادبیات مربوط به «فرار مغزها» تعبیر می‌شود،